

HRVOJE FILIPOVIĆ*, MARIJAN ŠUPERINA**

Razvoj pravnog uređenja najtežih mjera osiguranja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku i statistička analiza provođenja mjere uhićenja u Republici Hrvatskoj

Sažetak

U radu se analiziraju najteže mjere za osiguranje prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku prema Zakonu o kaznenom postupku iz 2008. godine s njegovim izmjenama i dopunama. To su: uhićenje, pritvor i istražni zatvor. U analizi ovih mjera rabljena je povijesna ili generička znanstvena metoda kojom je praćen razvoj pravnog uređenja analiziranih mjera. Paralelno je rabljena i znanstvena metoda analize sadržaja pravne norme kojom se utvrđivala svaka promjena ili konstanta u pravnoj uređenosti (npr. uvjeti za primjenu, rokovi trajanja i dr.) svake pojedine mjere kroz dopune i izmjene Zakona o kaznenom postupku (2009. i 2011. godine).

Uhićenje, pritvor i istražni zatvor, kao mjere kojima se znatno zahvaćaju i ograničavaju jamčena prava i slobode svakog čovjeka, analizirani su kroz pravne standarde usvojene u Ustavu Republike Hrvatske i Europskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda te kroz pravnu praksu Ustavnog suda Republike Hrvatske, Vrhovnog suda Republike Hrvatske i Europskog suda za ljudska prava.

U radu se posebno ističe nužnost poštovanja klauzule "rebus sic stantibus" prema kojoj sud i druga državna tijela (državno odvjetništvo, policija) pri odlučivanju o mjerama osiguranja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku po službenoj dužnosti, paze da se ne primjenjuje teža mjera ako se ista svrha može postići blažom mjerom. Nadalje, obveza je suda i drugih državnih tijela da po službenoj dužnosti ukinu mjere osiguravanja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku kad prestanu postojati uvjeti za njihovu primjenu ili pak da ih zamijene blažim mjerama ako su prestali zakonski uvjeti za primjenu težih mjera te ako su nastupili uvjeti da se ista svrha može postići blažom mjerom.

* mr. sc. Hrvoje Filipović, nastavnik u Policijskoj školi »Josip Jović« MUP-a RH, Zagreb.

** mr. sc. Marijan Šuperina, viši predavač na Visokoj policijskoj školi MUP-a RH, Zagreb.

U drugom dijelu rada učinjena je statistička analiza uhićenih osoba u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 1. rujna 2011. do zaključno 30. lipnja 2012. godine. Analiza obuhvaća disperziju uhićenih osoba po policijskim upravama Ministarstva unutarnjih poslova, po mjesecima u promatranom razdoblju kao i rasprostranjenost uhićenika prema zakonskom opisu kaznenog djela (prema Kaznenom zakonu i posebnom kaznenom zakonodavstvu) u povodu kojeg je primijenjeno uhićenje, kao i prema dobi i spolu uhićenika.

Ključne riječi: uhićenje, pritvor, istražni zatvor, pritvorski nadzornik, pritvorska policijska jedinica, Zakon o kaznenom postupku, policijski službenik, postupanje policije.

UVOD

Brojne supranacionalne odredbe određuju okvire za uhićenje, pritvor i istražni zatvor kao najteže mjere osiguravanja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku. Najznačajnije su svakako odredbe Opće deklaracije o ljudskim pravima (čl. 5.),¹ Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (čl. 9.),² Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (čl. 5.)³ te Povelje Europske unije o ljudskim pravima (čl. II-66.)⁴ koje u svojim odredbama postavljaju standarde za nacionalna zakonodavstva. Navedeni međunarodni pravni izvori, te drugi izvori⁵ koji su implementirani u nacionalno zakonodavstvo Republike Hrvatske po pravnoj su snazi iznad zakona (čl. 141. Ustava RH).⁶

U Zakonu o kaznenom postupku⁷ postoji osam mjera s kojima se osigurava prisutnost okrivljenika u kaznenom postupku⁸, a najteže mjere kojima se pojedincu oduzima sloboda su uhićenje, pritvor i istražni zatvor. Te mjere su izuzetno važne i stalno su podložne kontroli svih tijela u postupku, ali i javnosti (npr. udruge civilnog društva), te medija koji su kadikad više zainteresirani za uhićenja od podizanja optužnice ili mogućih presuda u kaznenom postupku. Ovaj rad temelji se na raščlambi procesnog zakonodavstva, odnosno analizama postupanja, a iz psihološko-kliničkih studija vidljivo je kako je primjena mjere

¹ Opća deklaracija o ljudskim pravima od 10. prosinca 1948. (NN-MU 12/09.)

² Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima od 16. prosinca 1966. godine. (Sl. list SFRJ-MU 7/71., NN-MU 12/93.)

³ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda od 4. studenog 1950., Rim. (NN-MU 18/97., 6/99., 8/99., 14/02., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06., 2/10.)

⁴ www.hrcaak.srce.hr/file/17406 - 10. 7. 2012.

⁵ Konvencija protiv torture i drugih načina okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja od 10. prosinca 1984. (Sl. list SFRJ-MU 9/91., NN-MU 12/93.), Europska konvencija za sprječavanje mučenja i neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kazni od 26. studenog 1987. (NN-MU 14/97.), Kodeks Ujedinjenih naroda o ponašanju službenika odgovornih za primjenu zakona, Kodeks ponašanja službenika nadležnih za provođenje zakona prihvaćen Rezolucijom Generalne skupštine broj 34/169 od 17. prosinca 1979. godine.

Službenici nadležni za provođenje zakona dužni su poštovati i čuvati ljudsko dostojanstvo te podupirati i štititi ljudska prava svih osoba (čl. 2. Kodeksa). Službenici nadležni za provođenje zakona mogu upotrijebiti silu samo kada je to prijeko potrebno i u onoj mjeri u kojoj je to nužno radi ispunjavanja njihovih dužnosti (čl. 3. Kodeksa).

⁶ Ustav Republike Hrvatske – Ustav RH. (NN 76/10. i 85/10.)

⁷ Zakon o kaznenom postupku – ZKP/11. (NN 152/08., 76/09., 80/11., 121/11.)

⁸ Mjere osiguranja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku su: poziv, dovođenje, mjere opreza, jamstvo, uhićenje, pritvor, istražni zatvor u domu i istražni zatvor.

uhićenja vrlo stresno iskustvo za većinu osumnjičenika (Gudjonsson i dr., 1996:63), gdje kod takvih stresnih stanja može doći čak i do smrti osobe uslijed infarkta, moždanog udara ili čak ne postoje dokazi za utvrđivanje uzroka smrti (Lawrence i dr., 2005:2). Sve nam to govori s kolikom ozbiljnošću i profesionalnošću treba pristupiti kod postupanja s uhićenikom te, koliko je to god moguće, treba maksimalno paziti da se poštuje dostojanstvo osobe (Filipović, 2010:275).

1. USTAVNE ODREDBE REPUBLIKE HRVATSKE O UHIĆENJU, PRITVORU I ISTRAŽNOM ZATVORU

Prema Ustavu RH postoji niz odredbi u kojima su navedeni standardi i načela u kojim slučajevima se mogu primijeniti mjere prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku, posebno najtežih mjera – uhićenje, pritvor i istražni zatvor, a kojima se pojedincu ograničavaju temeljna prava na slobodu.

U članku 24. Ustava RH navedena je generalna odredba gdje je određeno uhićenje s nalogom pa je navedeno da "nitko ne može biti uhićen ili pritvoren bez pisanoga, sudbenog i na zakonu utemeljenog naloga" (čl. 24. st. 1. Ustava RH). Moguće je i uhićenje bez sudbenog naloga za koje se navodi da "redarstvo može, uz obvezu da je odmah preda sudu, uhititi osobu protiv koje postoji osnovana sumnja da je počinila teško kazneno djelo određeno zakonom" (čl. 24. st. 2. Ustava RH). Analizirajući navedene odredbe vidljivo je da zakonodavac prilikom promjene Ustava RH iz 2010. godine nije učinio niti jednu izmjenu u ovom članku, tako da Ustav RH još uvijek koristi pojam *redarstvo*. Redarstvo kao pojam za policiju nije implementiran u ZKP/11., kao ni u Zakon o policijskim poslovima i ovlastima⁹ i u Zakon o policiji¹⁰ kao temeljnim policijskim pravnim izvorima (tzv. policijsko zakonodavstvo).

Zatim, u Ustavu RH u članku 24. stavku 2. za uhićenje osobe traži se postojanje *osnovane sumnje* da je ona počinila teško kazneno djelo, za razliku od ZKP/11. gdje se u članku 107. stavku 2. traži postojanje nižeg stupnja sumnje, odnosno *osnova sumnje* da je osoba počinila kazneno djelo koje se progoni po službenoj dužnosti. Kritike koje su usmjerene prema Ustavu RH za "osnovanu sumnju" su suvišne jer i u članku 5. stavku 1. točki (c) Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda navedena je *osnovana sumnja*, a članak glasi: "Nitko ne smije lišiti slobode, osim ako je zakonito uhićen ili pritvoren radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti kad postoji *osnovana sumnja* da je počinio kazneno djelo ili kad je razumno vjerovati da je to nužno radi sprječavanja počinjenja kaznenog djela ili bijega nakon njegova počinjenja." Osim osnovane sumnje Ustav RH u istoj odredbi članka 24. propisao je i kumulativni uvjet da se mora raditi o *teškom kaznenom djelu određenom u zakonu*.

Glavno pitanje je zašto ZKP/11. ne implementira odredbe Ustava RH i uskladi svoje odredbe, već to rješava na način da se kumulativno moraju ispuniti sljedeći uvjeti: postojanje *osnove sumnje* da je počinjeno kazneno djelo za koje se progoni po *službenoj*

⁹ Zakon o policijskim poslovima i ovlastima – ZoPPO. (NN 76/09.)

¹⁰ Zakon o policiji – ZoP. (NN 34/11.)

dužnosti (čl. 107. st. 1. t. 3. ZKP/11.) i neki od razloga za određivanje istražnog zatvora (čl. 123. st. 1. t. 1. – 5.) čime se zasigurno dolazi do potrebnog stupnja sumnje.

U odredbi članka 123. stavka 1. ZKP/11. na početku je korišten pojam "osnovana sumnja", a glasi: "Istražni zatvor se može odrediti ako postoji *osnovana sumnja* da je određena osoba počinila kazneno djelo (...)" Navedena definicija je na tragu iz presude *Fox, Campbell i Hartley* Europskog suda za ljudska prava, gdje je navedeno da se za osnovanu sumnju "pretpostavlja postojanje činjenica ili informacija na temelju kojih bi objektivan promatrač mogao reći da je određena osoba *mogla počiniti određeno kazneno djelo*".¹¹ Pravna doktrina za pojam osnovane sumnje¹² navodi da se radi o složenom pojmu, te da u "logičkom smislu, on označava stanoviti *stupanj izvjesnosti spoznaje o postojanju činjenica*, dok je u pravnom smislu standard koji građanima jamči da će psihološka ocjena kojom se do te spoznaje dolazi biti utemeljena na objektivnim i provjerljivim kriterijima" (Krapac, 2007:79).

2. UHIĆENJE, PRITVOR I ISTRAŽNI ZATVOR KAO NAJTEŽE MJERE ZA OSIGURAVANJE PRISUTNOSTI OKRIVLJENIKA U KAZNENOM POSTUPKU

Svim mjerama osiguranja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku zajedničko je što predstavljaju manja ili veća zadiranja u temeljna prava ili slobode građana koja su zajamčena Ustavom RH i međunarodnim pravom, a najteže mjere osiguranja prisutnosti okrivljenika su: uhićenje, pritvor i istražni zatvor jer po svom sadržaju i zahvatu značajno ograničavaju slobode pojedinca.

U zajedničkim odredbama mjera osiguravanja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku navedena je klauzula *rebus sic stantibus* prema kojoj sud i druga državna tijela (npr. državno odvjetništvo, policija) pri odlučivanju o mjerama osiguranja prisutnosti okrivljenika i drugim mjerama opreza po službenoj dužnosti paze da se ne primjenjuje teža mjera *ako se ista svrha može postići blažom mjerom* (čl. 95. st. 1. ZKP/11.). Nadalje sud i druga državna tijela po službenoj će dužnosti ukinuti mjere prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku ili ih zamijeniti blažim mjerama ako su *prestali zakonski uvjeti za njihovu primjenu*, ili ako su *nastupili uvjeti da se ista svrha može postići blažom mjerom* (čl. 95. st. 2. ZKP/11.).

¹¹ Predmet *Fox, Campbell i Hartley protiv Velike Britanije*, ECHR od 30. kolovoza 1990., broj: 12244/86.

¹² Policija može uhititi neku osobu bez sudskog naloga kada postoji *razborit razlog* za sumnju da je neka osoba počinila ili se sprema počiniti kazneno djelo. Takav "razborit razlog" – znači da prema uhićeniku postoji određena specificirana sumnja koja je orijentirana prema određenoj osobi i proizlazi iz određenih dokaza, a može ih provjeriti treća nepristrana osoba. Glavni materijalni uvjet za zahvat u osobno pravo na slobodu je postojanje razboritog razloga za sumnju da je uhićenik počinio (ili se neposredno sprema počiniti) određeno kazneno djelo. Čimbenici koji se moraju uzeti za logičko zaključivanje o postojanju razloga "osnovane sumnje" na temelju određenih premisa su: *artikulabilnost sumnje* – omogućuje da se sumnja unaprijed ili nakon počinjenog djela predoči sudu, *prethodnost* – znači da sumnja mora postojati prije zahvata, a ne da je sama tek njegov rezultat, *specifičnost sumnje* – znači da ne može proizlaziti samo iz općih okolnosti i *konkretnost sumnje* – znači da osnovana sumnja ne može biti samo produkt apstraktne vjerojatnosti (Krapac, 1995:115).

2.1. Uhićenje

Uhićenje je specifična mjera osiguranja nazočnosti okrivljenika u kaznenom postupku čijom se primjenom pojedincu (uhićeniku¹³) u velikoj mjeri ograničavaju temeljna prava na slobodu, a koju može policija samostalno primijeniti (Filipović, 2010:274). Pod uhićenjem se podrazumijeva svaka mjera ili radnja koja uključuje prisilno zadržavanje neke osobe pod sumnjom da je učinila kazneno djelo. Posebno mjera uhićenje, a nešto manje pritvor i istražni zatvor stalno su pod povećalom pravne doktrine, pravosudnih tijela, članova civilnog društva, policije. ZKP/11. (koji je donesen 15. prosinca 2008. a stupio na snagu 1. siječnja 2009., a za kaznena djela iz nadležnosti USKOK-a 1. srpnja 2009.) doživio je već dvije izmjene koje je zakonodavac donio 30. lipnja 2009. i 1. srpnja 2011., a kojima su mijenjane odredbe u svezi s uhićenjem.

Najvažnije izmjene vidljive su tako u članku 107. ZKP/11. gdje su opisana tri slučaja uhićenja (tablica 1). U članku 107. stavku 1. ZKP/11. prema kojem je "policija ovlaštena uhititi osobu protiv koje provodi dovedbeni nalog te rješenje o pritvoru ili istražnom zatvoru" nisu učinjene nikakve izmjene. Prva izmjena kod uhićenja odnosi se na "najvažnije policijsko uhićenje" iz članka 107. stavka 2. ZKP/11. gdje je prvo bio određen limit za uhićenje odnosno propisana kazna zatvora tri ili više godina¹⁴ uz postojanje razloga za određivanje istražnog zatvora (čl. 107. st. 2. ZKP/11.). Navedeni limit kazne zatvora izbrisan je u drugoj izmjeni ZKP/11. (NN 80/11.) gdje je bilo vidljivo kako je takvo ranije određenje vjerojatno bilo i nepotrebno (naime, skoro sva kaznena djela i imaju raspon mjere kazne u kojoj je predviđena navedena kazna zatvora). U trećem slučaju, kada je policija ovlaštena uhititi osobu koja je zatečena u kaznenom djelu (*in flagranti*) za koje se progoni po službenoj dužnosti iz članka 107. stavka 3. ZKP/11. nije bilo izmjena.

Daljnje izmjene za koje autori smatraju da su najvažnije odnose se na trajanje uhićenja (tablica 2). Tako je u ZKP/11. (NN 152/08.) uvedena novina kod trajanja uhićenja odnosno prije izmjena bilo je bitno gdje je osoba uhićena, odnosno u koju se policijsku upravu uhićenik dovodi. Pa su tako prema članku 109. stavku 2. ZKP/11. rokovi iznosili: a) od trenutka uhićenja dvanaest sati, ako je osoba uhićena na području policijske uprave kojoj se dovodi (čl. 109. st. 2. t. 1. ZKP/11.), b) a dvadeset i četiri sata, ako je osoba uhićena izvan područja policijske uprave kojoj se dovodi (čl. 109. st. 2. t. 2. ZKP/11.), a rokovi za predaju pritvorskom nadzorniku bili su sljedeći: a) ako protiv uhićenika nije određen pritvor ili istražni zatvor u roku od 20 sati od uhićenja osobe na području policijske uprave kojoj se dovodi (čl. 109. st. 6. t. 2. ZKP/11.) i b) postupanje je identično, samo

¹³ Uhićenik je osoba prema kojoj je primijenjena bilo koja mjera ili radnja koja dovodi do lišenja slobode te osobe (čl. 170. st. 1. t. 8. ZKP/97.). Uhićenik je osoba prema kojoj je primijenjena mjera uhićenja (čl. 202. st. 2. t. 5. ZKP/11.).

¹⁴ I u čl. 381. st. 1. talijanskog Zakonika o kaznenom postupku (*Codice di procedura penale – Gazzetta ufficiale della Repubblica Italiana, 1988*) isto je propisana donja granica za uhićenje kod "Neobvezatnog uhićenja pri zatjecanju u kaznenom djelu", s time da postoji još veliki broj odredbi koji određuju uhićenja gdje nije propisana kazna zatvora, već su navedena određena kaznena djela kada se osobe uhićuju, a čl. 381. st. 1. glasi: "Časnici i službenici pravosudne policije imaju pravo uhititi svakoga tko se zatekne pri počinjenju dovršenog ili pokušanog zločina, koji nije počinjen iz nehaja, za koji zakon određuje kaznu zatvora s najvećom mjerom kazne višom od tri godine ili nehajnog zločina za koji zakon određuje kaznu zatvora s najnižom mjerom kazne ne višom od pet godina" (Pavišić, 2002:131).

je bio propisan rok od 32 sata od trenutka uhićenja, iz razloga što je osoba uhićena izvan područja policijske uprave kojoj se dovodi (čl. 109. st. 6. t. 2. ZKP/11.).

Zakonska osnova za uhićenje	Zakon o kaznenom postupku NN 152/08.	Zakon o kaznenom postupku Izmj. NN 76/09.	Zakon o kaznenom postupku Izmj. NN 80/11.
Čl. 107. st. 1.	osobu protiv koje izvršava dovedbeni nalog te rješenje o pritvoru ili istražnom zatvoru	"Nije bilo izmjena"	"Nije bilo izmjena"
Čl. 107. st. 2.	osnove sumnje da je počinila kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti, za koje je propisana kazna zatvora tri ili više godina, kad postoji neki od razloga za određivanje istražnog zatvora	"Nije bilo izmjena"	osnove sumnje da je počinila kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti, kad postoji neki od razloga za određivanje istražnog zatvora
Čl. 107. st. 3.	osobu zatečenu u kaznenom djelu za koje se progoni po službenoj dužnosti	"Nije bilo izmjena"	"Nije bilo izmjena"

Tablica 1: Pregled izmjena uvjeta za uhićenje iz članka 107. ZKP/11.

Trajanje uhićenja	Zakon o kaznenom postupku NN 152/08.	Zakon o Kaznenom postupku Izmj. NN 76/09.	Zakon o Kaznenom postupku Izmj. NN 80/11.
Čl. 109. st. 2.	Rok u kojem uhićenik mora biti doveden u pritvorsku policijsku jedinicu i predan pritvorskom nadzorniku ili pušten na slobodu, teče od trenutka uhićenja, a iznosi: 1) 12 sati ako je osoba uhićena na području policijske uprave kojoj se dovodi, 2) 24 sata ako je osoba uhićena izvan područja policijske uprave kojoj se dovodi.	"Nije bilo izmjena"	Rok u kojem uhićenik mora biti doveden u pritvorsku jedinicu i predan pritvorskom nadzorniku ili pušten na slobodu teče od trenutka uhićenja, a iznosi 24 sata.

Čl. 109. st. 4.	Pritvorski nadzornik obavještava državnog odvjetnika odmah po prijemu uhićenika. Obavijest se unosi u pritvorski zapisnik uhićenika. Uhićenik se ima odmah pustiti na slobodu ako to naloži državni odvjetnik. Ako protiv uhićenika nije određen pritvor ili istražni zatvor, u roku od 20 sati od uhićenja, odnosno 32 sata od trenutka uhićenja ... pritvorski nadzornik će odmah po isteku roka, pustiti uhićenika na slobodu i o tome obavijestiti višeg državnog odvjetnika.	"Nije bilo izmjena"	Brisan članak
-----------------	---	---------------------	----------------------

Tablica 2: Pregled izmjena članka 109. ZKP/11. glede trajanja uhićenja

U zadnjim izmjenama ZKP/11. (NN 80/11.) rok za dovođenje u pritvorsku jedinicu i predaju pritvorskom nadzorniku uhićenika, odnosno za puštanje na slobodu uhićenika teče od trenutka uhićenja, a iznosi 24 sata (čl. 109. st. 2. ZKP/11.). Državni odvjetnik je dužan ispitati uhićenika, najkasnije šesnaest sati nakon predaje pritvorskom nadzorniku (čl. 109. st. 5. ZKP/11. – izmjena NN 80/11.). Tim zadnjim izmjenama ukupno trajanje uhićenja iznosi 40 sati. Prigovori koji najviše slijede ne odnose se na trajanje uhićenja, već na tzv. "prethodnicu" uhićenja, a to je *obavijesni razgovor*, pa su tako Vrhovni sud Republike Hrvatske, Ustavni sud Republike Hrvatske, te naposljetku Europski sud za ljudska prava između ostalog odlučivali i o obavijesnom razgovoru. Primjerice u odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: I Kž 376/08-3 od 30. travnja 2008. godine prema kojoj je sud utvrđivao ocjenu započinjanja uhićenja, ali i razliku između obavijesnog razgovora i uhićenja, gdje je navedeno: "da nije ključno promatrati je li osoba bila prisutna određeno vrijeme u službenim prostorijama policije, nego je bitna okolnost je li imala slobodu kretanja". Nadalje u toj odluci navedeno je da "niti iz iskaza optužene, a niti iz drugih dokaza, ne proizlazi da bi prema njoj, sve do trenutka kada joj je bilo priopćeno da je uhićena bile poduzimane bilo kakve mjere ograničenja kretanja (...), nesporno je da je do tog priopćenja došlo tek kada je ona, kako je iskazala, htjela izaći iz policijske uprave".

I u predmetu *Mađer protiv Hrvatske*¹⁵ te u drugim slučajevima Europski sud za ljudska prava između ostalog je odlučivao o "obavijesnom razgovoru", "uhićenju", "pritvoru", "istražnom zatvoru", gdje su se *podnositelji žalili najviše na "obavijesni razgovor"*.

¹⁵ Predmet *Mađer protiv Hrvatske*, ECHR od 21. lipnja 2011., broj: 56185/07.

Prijedlog je *de lege ferenda* da se propiše rok trajanja obavijesnog razgovora, a ne da se radi o tumačenjima "dobrovoljnosti boravka u policijskoj postaji, posebno osumnjičenik". Ovakvu odredbu o trajanju obavijesnog razgovora ima primjerice i Zakonik o krivičnom postupku Srbije gdje je navedeno da prikupljanje obavijesti od iste osobe može trajati onoliko koliko je neophodno da se dobiju potrebne obavijesti, a najduže četiri sata, a po pristanku osobe koje daju obavijesti i duže (čl. 288. st. 3. ZKP-a Srbije).¹⁶ S implementacijom ovakve odredbe izbjegle bi se primjedbe o "dobrovoljnosti boravka", odnosno je li osoba bila dragovoljno u policijskoj postaji od 20.00 do 01.00 sat ili je bila tamo nekoliko desetaka sati ("obavijesni razgovor" prema odredbi iz čl. 208. st. 3. ZKP/11.; čl. 40. ZoPPO-a) pa je onda uslijedilo uhićenje¹⁷.

Ovaj prijedlog vjerojatno će izazvati određena suprotna motrišta i negodovanja i to iz razloga što tijelima kaznenog progona kod najtežih kaznenih djela treba više vremena za kriminalistička istraživanja. Zasigurno se slažemo i s takvom konstatacijom, ali onda je bolje navesti koja su to teža kaznena djela i za njih odrediti duže rokove trajanja uhićenja¹⁸ kao što je primjerice u Engleskoj, gdje su povijesno doneseni i najznačajniji dokumenti u zaštiti ljudskih prava.¹⁹ Prema engleskom Zakonu o policiji i kaznenim dokazima – *Police and Criminal Evidence Act* iz 1984. godine²⁰ kod uhićenja postoji podjela na *uhitna kaznena djela* i *teška uhitna kaznena djela* gdje razlika nije bitna u pogledu općih uvjeta za poduzimanje uhićenja, nego opravdava šire policijske ovlasti kod uhićenja, odnosno zadržavanja (prিতvora, prema ZKP/11.). Nadalje prema navedenom Zakonu o policiji i kaznenim dokazima izričito je navedeno da građani koji dragovoljno "pomažu policiji u izvidima" su slobodni u svako doba napustiti postaju – osim ako tamo ne budu uhićeni, o čemu moraju biti obaviješteni (Krapac, 1995:114).

Novina u postupanju policije je predaja uhićenika u *prитvorsku policijsku jedinicu*²¹ određenu *posebnim zakonom*, odnosno predaja uhićenika *prитvorskom nadzorniku* ili puštanje uhićenika na slobodu od strane policije (čl. 109. st. 1. ZKP/11.). Pravni izvor koji

¹⁶ Zakonik o krivičnom postupku Srbije. (Sl. glasnik RS, br. 72/11. i 101/11.)

¹⁷ Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: I Kž 376/08-3 od 30. travnja 2008. godine.

¹⁸ Pravo je svakoga tko je uhićen da "u najkraćem roku" bude izveden pred sud. Europski sud ovo pravo tumači vrlo elastično, ne želeći se uplitati u nacionalna zakonodavstva potpisnica Konvencije. Stanovi-ta gornja granica policijskog zadržavanja uhićenika koja se iskristalizirala u praksi je trajanje do četiri dana, ali samo za slučajeve teških kaznenih djela kao što je terorizam (Krapac, 2006:313).

¹⁹ U Engleskoj je već 1215. godine donesen poznati ustavni dokument *Magna Carta*, koja je preteča u zaštiti ljudskih prava i sloboda protiv nezakonitih postupaka vlasti. Daljnja razrada ljudskih prava bila je u dokumentima *Petition of Rights* iz 1628. godine te *Habeas Corpus Act* iz 1679. godine gdje se prvi put javlja sudbena kontrola prema tijelima izvršne vlasti. Takav nalog značio je da se predmet ne-čijeg uhićenja podnese na ocjenu zakonitosti (... *ad subjiciendum* ...), te promptno dovođenje pred sud ili suca pojedinca, kao i zabranu ponovnog uhićenja osobe koju je sud oslobodio (Krapac, 2007:258).

²⁰ <http://www.parliament.uk>

²¹ Prитvorska policijska jedinica su posebne prostorije policije u koje se smješta uhićenik ili prитvorenik, veličine dostatne za njihov smještaj (u pravilu 4 m² po osobi). Prитvorska policijska jedinica ima odgovarajuće svjetlo, po mogućnosti danje svjetlo, ventilaciju, mjesto za odmaranje (učvršćeni stolac ili klu-pu), dostupnost tekućoj vodi, mogućnost uporabe sanitarnog čvora uz odgovarajuće higijenske uvjete. Uhićeniku ili prитvoreniku treba biti dostupna oprema za odmor (čista posteljina, madrac i pokrivač). (Čl. 53. Pravilnika o prijemu i postupanju s uhićenikom i prитvorenikom te o evidenciji prитvorenika u prитvorskoj policijskoj jedinici.)

određuje postupanje i obveze pritvorskog nadzornika u pritvorskoj policijskoj jedinici je *podzakonski akt* (Primjedba je kako se *ne radi o zakonu* kao što je to navedeno u ZKP/11. u čl. 109. st. 1.) pod naslovom *Pravilnik o prijemu i postupanju s uhićenikom i pritvorenikom te o evidenciji pritvorenika u pritvorskoj policijskoj jedinici* (u nastavku Pravilnik)²² koji ima IX. poglavlja u kojima je opisano postupanje s uhićenikom i pritvorenikom.

U uvodnim odredbama članka 1. Pravilnika propisani su postupci s uhićenikom prije dovođenja pritvorskom nadzorniku, prijam uhićenika u pritvorsku policijsku jedinicu, postupanje s pritvorenikom (zdravstvena zaštita, pravo na kontakt s braniteljem, pravo stranca na kontakt s konzularnim i diplomatskim predstavnicima, ostala prava, sigurnost osoba u pritvoru, postupak puštanja na slobodu, postupanje s privremeno oduzetim predmetima, evidencija uhićenih i pritvorenih osoba), način obavljanja poslova osiguranja pritvorske policijske jedinice (dežurstvo, unutarne osiguranje, pretraga, izvođenje, premještanje i dovođenje pritvorenika, vanjsko osiguranje, posebne obveze policijskih službenika koji obavljaju osiguranje pritvorske policijske jedinice, nadzor nad radom pritvorske policijske jedinice i tehnički i sanitarni standardi opremanja pritvorske policijske jedinice).

Iz navedenog opsega poslova koje imaju pritvorski nadzornici prema uhićenicima i pritvorenima vidljiva je ozbiljnost i preciznost kod izrade Pravilnika, ali i obveze koje time preuzimaju policijski službenici prema osobama kojima je na zakonit način oduzeta sloboda temeljem ratificiranih međunarodnih konvencija, ustavnim i zakonskim odredbama koje reguliraju pravni status osobe kojoj je oduzeta sloboda prije pravomoćnosti sudske odluke (čl. 2. st. 1. Pravilnika).

Prilikom dovođenja uhićenika u pritvorsku policijsku jedinicu, Pravilnikom je detaljno propisano koje je sve obrasce potrebno ispuniti. Prema Pravilniku potrebno je u Informacijskom sustavu Ministarstva unutarnjih poslova voditi Evidenciju uhićenih i pritvorenih osoba (čl. 34. st. 1. Pravilnika). Evidencije sadrže podatke o: identitetu uhićenika/pritvorenika, mjestu i vremenu uhićenja, kaznenom djelu zbog kojeg je uhićenje obavljeno, ustrojstvenoj jedinici policije koja je obavila uhićenje, uporabi sredstava prisile i tjelesnim ozljedama uhićenika, vremenu puštanja uhićenika na slobodu ili dovođenja uhićenika ustrojstvenoj jedinici policije koja je zatražila uhićenje, odnosno dovođenja pritvorskom nadzorniku, podacima pritvorskog nadzornika kojemu je uhićenik doveden, vremenu i načinu izvješćivanja nadležnog državnog odvjetnika te o sadržaju naloga državnog odvjetnika, vremenu puštanja uhićenika na slobodu ili pritvaranju po rješenju državnog odvjetnika, vremenu puštanja pritvorenika na slobodu.

²²Pravilnik o prijemu i postupanju s uhićenikom i pritvorenikom te o Evidenciji pritvorenika u pritvorskoj policijskoj jedinici. (NN 88/09.)

PRAVILNIK O PRIJAMU I POSTUPANJU S UHIĆENIKOM I PRITVORENIKOM TE O EVIDENCIJI PRITVORENIKA U PRITVORSKOJ POLICIJSKOJ JEDINICI (NN 88/2009.)	
Potvrda o upoznavanju s razlogom uhićenja i pravima uhićenika	Čl. 10. st. 5.
Izvješće o uhićenju i dovođenju u pritvorsku policijsku jedinicu	Čl. 13. st. 1.
Zapisnik o prijemu predmeta koji služe kao dokaz i drugih predmeta	Čl. 13. st. 3.
Pritvorski zapisnik	Čl. 13. st. 4.
Osobnik pritvorenika	Čl. 17. st. 1.
Izjava o žalbi na rješenje o pritvoru	Čl. 19. st. 2.

Tablica 3: Pregled potvrda, izjava i zapisnika za smještaj uhićenika i pritvorenika u pritvorsku policijsku jedinicu

Prilikom uhićenja, za svakog uhićenika propisana je čitava lepeza prava počevši od članka 7. i članka 108. stavka 1. ZKP/11. koja su navedena i u članku 10. i članku 14. stavku 2. Pravilnika, gdje je navedeno da uhićena osoba pod sumnjom da je počinila kazneno djelo mora biti upoznata na njoj razumljiv način o razlozima uhićenja, poučena da nije dužna iskazivati, da ima pravo na stručnu pomoć branitelja kojega može sama izabrati, poučena da će nadležno tijelo na njezin zahtjev o uhićenju izvijestiti njezinu obitelj ili drugu osobu koju ona odredi. Ovdje je značajna, u pogledu ustavnosudske zaštite kod oduzimanja slobode, odluka Ustavnog suda broj: U-III-1162/1997. od 2. prosinca 1998. godine, prema kojoj se o eventualnoj povredi ustavnih prava treba odlučivati *onda kada su ta prava povrijeđena*, odnosno treba odlučivati tijekom postupka, jer zaštita na njegovom završetku ne bi imala smisla.

Prijedlog je *de lege ferenda* da se učini izmjena članka 15. stavka 3. Pravilnika i uskladi sa ZKP/11., jer prema potonjoj odredbi Pravilnika još uvijek se pravi razlika trajanja uhićenja zavisno od policijske uprave gdje je osoba uhićena; odnosno, nije došlo do izmjene i usklađivanja Pravilnika i nakon druge izmjene članka 109. stavka 2. ZKP/11. Kod navedene odredbe, ali i kod drugih odredbi Pravilnika, generalni je prijedlog da kada se donose izmjene i dopune bilo kojeg zakona, da se usporedno učine izmjene i podzakonskih izvora.

Prije eventualnog određivanja pritvora u mnogim slučajevima slijedi dokazna radnja *ispitivanje okrivljenika*²³. Sam postupak ispitivanja okrivljenika odnosno pohrana sadržaja ispitivanja novina je u ZKP/11. gdje je utvrđena obveza audio-video snimanja prvog, te i eventualno kasnijih ispitivanja²⁴ okrivljenika prema Pravilniku o snimanju dokazne ili

²³ Nakon uhićenja u dosta slučajeva slijedi ispitivanje osumnjičenika, a takav iskaz koji je dao osumnjičenik u prisutnosti svojeg branitelja čini dokaz na sudu. Za primjer je sljedeća odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: I Kž 901/02-6 od 8. srpnja 2004. godine, gdje je navedeno: "kasnija ispitivanja optuženog V. H. ne sadrže priznanje kaznenog djela kako je ono sadržano u zapisniku o ispitivanju pred redarstvenim vlastima, te je upravo ovaj zapisnik onaj dokaz na kome se temelji osuđujuća presuda." Prednosti zakonskog rješenja o prisutnosti branitelja policijskim razgovorima ne samo da smanjuje mogućnost zlouporabe nego povećava i vjerodostojnost osumnjičeničkih izjava, koje ukoliko budu pribavljene na temelju zakona, postaju kao što je navedeno i dokazno gradivo ne samo za državnog odvjetnika, nego i za sud na glavnoj raspravi (Krapac, 2006:28).

²⁴ Snimanje prvog ispitivanja okrivljenika audio-video uređajem je obavezno, a odluku o snimanju

druge radnje u prethodnom i kaznenom postupku (čl. 8.). Prema tom Pravilniku uređuju se tehnički uvjeti i način audio-video snimanja, zaštita snimke od brisanja i oštećenja, način čuvanja snimke i dr. Od same primjene ZKP/11. primjetno je da "najveća" županijska državna odvjetništva sama obavljaju prva ispitivanja okrivljenika, dok druga prosljeđuju naloge policiji. Razlog takvom postupanju je nejasan posebno kada postoji Protokol o suradnji državnog odvjetništva i policije. Korištenje videosnimanja je zasigurno iskorak koji je brži i olakšava rad tijelima kaznenog progona, a i činjenica je da od same primjene nije bilo prigovora na takvo postupanje, a upravo su se osumnjičenici u nekim slučajevima žalili na sam tijek ispitivanja pa i pred Europskim sudom za ljudska prava. Upravo korištenjem videouređaja za pohranu ispitivanja okrivljenika izbjeći će se prigovori da "nisu" upozoreni na sva svoja prava, da je zapisnik već bio napisan, da ga nisu svi potpisali, da nisu dobili primjerak zapisnika kao što je podnositelj Mađer napisao u svojoj žalbi pred Europskim sudom za ljudska prava.

2.2. Pritvor

Pritvor prema ZKP/11. zamijenio je institut *zadržavanja* iz ZKP/97. Promjena nije samo vidljiva po novom nazivu instituta, već je promijenjen i kompletan sadržaj ranijih odredbi. Navedeni naziv bio je povijesno gledano i u uporabi u Kaznenom postupniku za Hrvatsku i Slavoniju iz 1875. godine²⁵ gdje su mjere kojima se osigurava nazočnost okrivljenika u kaznenom postupku bile objedinjene u šestom odsjeku pod nazivom: "O pozivu, dovedbi, predbježnom pritvoru i uhitu okrivljenika." Sličnosti s upućenim sadržajem nema jer je u ZKP/11. uveden novi model kaznenog postupka odnosno uvedena je tužiteljska (državno-odvjetnička) istraga, a ukinuta sudska koja je bila u ZKP/1997., ali i ZKP/1875.

U tablici 4 naveden je pregled najvažnijih odredbi o pritvoru ZKP/11., pa je tako u odredbi članka 112. stavka 1. ZKP/11. vidljivo da "državni odvjetnik pisanim i obrazloženim rješenjem određuje pritvor", za razliku primjerice od ranije odredbe iz članka 98. stavka 1. ZKP/97. gdje je bilo propisano da: "Istražni sudac može na prijedlog redarstvene vlasti ili državnog odvjetnika pisanim i obrazloženim rješenjem odrediti da se uhićenika koji mu je doveden zadrži do 24 sata, ako utvrdi da postoje osnove sumnje da je uhićenik počinio kazneno djelo koje mu se stavlja na teret, ako postoje razlozi iz članka 102. stavka 1. točke 1. i 2. ZKP/97."

Kao i kod uhićenja i odredbe o pritvoru iz ZKP/08. imale su nekoliko izmjena, prva se odnosi na članak 112. stavak 1. ZKP/11. gdje je u drugoj izmjeni izbrisan limit "kazna zatvora od tri godine ili teža kazna". Kod trajanja pritvora i tu je došlo do promjene u odnosu na ZKP/97., pa sada "pritvor može trajati najdulje četrdeset i osam sati od trenutka uhićenja, a na prijedlog državnog odvjetnika sudac istrage može obrazloženim rješenjem produljiti pritvor za daljnjih četrdeset i osam sati ako je to neophodno radi prikupljanja

daljnjih ispitivanja donosi tijelo koje provodi ispitivanje, sve u skladu s odredbama Zakona o kaznenom postupku (čl. 8. Pravilnika o snimanju dokazne ili druge radnje u prethodnom i kaznenom postupku, NN 92/09., 15/10. i 120/11.).

²⁵ Zakon od 17. svibnja 1875. ob uvedbi kaznenog postupnika, zakona o porabi tiska, o sastavljanju porotničkih listinah i zakona o postupku u poslovih tiskovnih. (Službeno izdanje – tiskara Narodnih novinah, Zagreb, 1875.)

dokaza o kaznenom djelu za koje je propisana kazna zatvora iznad dvanaest godina" (čl. 112. st. 2. ZKP/11.).

Zakonska osnova	Zakon o kaznenom postupku NN 152/08.	Zakon o kaznenom postupku Izmj. NN 76/09.	Zakon o kaznenom postupku Izmj. NN 80/11.
Čl. 112. st. 1.	Državni odvjetnik pisanim i obrazloženim rješenjem određuje pritvor protiv uhićenika ako utvrdi da postoje osnove sumnje da je uhićenik počinio kazneno djelo za koje se kazneni progon poduzima po službenoj dužnosti, a za koje je propisana kazna zatvora od tri godine ili teža kazna, a postoji neki od razloga za istražni zatvor iz čl. 123. st. 1. t. 1. do 4. ovog Zakona, a pritvor je potreban radi utvrđivanja istovjetnosti, provjere alibija te prikupljanja podataka o dokazima. Protiv rješenja o pritvoru pritvorenik se može žaliti u roku od šest sati. O žalbi odlučuje sudac istrage, u roku od osam sati. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.	"Nije bilo izmjena"	Državni odvjetnik pisanim i obrazloženim rješenjem određuje pritvor protiv uhićenika ako utvrdi da postoje osnove sumnje da je uhićenik počinio kazneno djelo za koje se kazneni progon poduzima po službenoj dužnosti, a postoje neki od razloga za istražni zatvor iz čl. 123. st. 1. t. 1. – 4. ovog Zakona, a pritvor je potreban radi utvrđivanja istovjetnosti, provjere alibija te prikupljanja podataka o dokazima. Protiv rješenja o pritvoru pritvorenik se može žaliti u roku od 6 sati. O žalbi odlučuje sudac istrage u roku od 8 sati. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.
Čl. 112. st. 2.	Pritvor iz st. 1. ovog čl., može trajati najdulje četrdeset i osam sati od trenutka uhićenja. Na prijedlog državnog odvjetnika sudac istrage može obrazloženim rješenjem produljiti pritvor za daljnjih četrdeset i osam sati ako je to neophodno radi prikupljanja dokaza o kaznenom djelu za koje je propisana kazna zatvora iznad dvanaest godina. Protiv rješenja suca istrage o produljenju pritvora pritvorenik se može žaliti u roku od šest sati. O žalbi odlučuje vijeće u roku od dvanaest sati. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.	U čl. 112. st. 2. u drugoj rečenici ispred riječi: »propisana« dodaje se riječ: »je«, a na kraju stavka dodaje se rečenica koja glasi: »Pritvorenik može žalbu izjaviti na zapisnik«.	"Nije bilo izmjena"

Čl. 112. st. 3.	Žalbu iz st. 1. i 2. ovog čl., pritvorenik može izjaviti i na zapisnik.	Pritvor će se odmah ukinuti ako su prestali razlozi zbog kojih je pritvor bio određen.	"Nije bilo izmjena"
Čl. 112. st. 4.	"U odredbi ne postoji navedeni stavak"	"U odredbi ne postoji navedeni stavak"	Državni odvjetnik nakon što je ispitao uhićenika, može pisanim nalogom naložiti policiji da u roku od dvadeset i četiri sata od trenutka predaje uhićenika pritvorskom nadzorniku, dovede uhićenika sucu istrage radi postupanja prema čl. 118. ovog Zakona. U tom slučaju državni odvjetnik ne donosi rješenje o pritvoru.
Čl. 112. st. 5.	"U odredbi ne postoji navedeni stavak"	"U odredbi ne postoji navedeni stavak"	Ako u roku od dvadeset i četiri sata od trenutka predaje pritvorskom nadzorniku, protiv okrivljenika nije određen pritvor ili okrivljenik nije doveden sucu istrage prema st. 1. ovog čl., ima se pustiti na slobodu.

Tablica 4: Pregled izmjena članka 109. ZKP/11. glede trajanja uhićenja

Po ZKP/97. policija je također bila ta koja je mogla predlagati zadržavanje: "Istražni sudac može na prijedlog *redarstvene vlasti* ili (...) Iznimno, istražni sudac može na prijedlog *redarstvenih vlasti* ili državnog odvjetnika odrediti da se uhićenik zadrži kod policije (...), ako se radi o kaznenim djelima iz članka 181. ovoga Zakona za koje je moguće izreći kaznu zatvora preko pet godina", (čl. 98. st. 1. ZKP/97.).

Sukladno s Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima, slično se i u ZKP/97., i ZKP/11. navodi da pritvorenik ima *pravo žalbe*. Protiv rješenja o pritvoru pritvorenik se može žaliti u roku od šest sati. O žalbi odlučuje vijeće u roku od osam sati, a žalba ne zadržava provođenje rješenja. Žalba se može izjaviti i na zapisnik (čl. 112. st. 2. ZKP/11.), a ova potonja odredba uvedena je u drugoj izmjeni ZKP/11.

Pregledom sudske prakse Vrhovnog suda Republike Hrvatske, Ustavnog suda Republike Hrvatske i Europskog suda za ljudska prava zamjetan je broj slučajeva gdje se građani žale upravo na pritvor i istražni zatvor (vidi: www.vsrh.hr i www.usud.hr).

2.3. Istražni zatvor

Ustavni sud Republike Hrvatske skoro kroz svaku odluku u svezi sa istražnim zatvorom naglašava da istražni zatvor s motrišta zaštite ljudskih prava predstavlja posebno *osjetljivu mjeru oduzimanja osobne slobode čovjeka* (Odluka Ustavnog suda RH broj: U-III/964/2012., U-III/449/2012., U-III/4557/2011 ...). Istražni zatvor je mjera koja se određuje prije nego što je protiv osumnjičenika podignuta optužnica, pa u razdoblju istražnog zatvora još uvijek u cijelosti vrijedi ustavna pretpostavka nedužnosti zajamčena člankom 28. Ustava RH, koji glasi: "Svatko je nedužan i nitko ga ne može smatrati krivim za kazneno djelo dok mu se pravomoćnom sudskom presudom ne utvrdi krivnja".

U odredbi članka 123. ZKP/11. navedeni su razlozi za *fakultativno i obligatorno određivanje istražnog zatvora*. Tako je za **prvi fakultativni razlog** za određivanje istražnog zatvora potrebno postojanje osnovane sumnje da je određena osoba počinila kazneno djelo i ako je u bijegu ili osobite okolnosti upućuju na opasnost da će pobjeći (krije se, ne može se utvrditi njezina istovjetnost i slično (čl. 123. st. 1. t. 1.). Za istražni zatvor potrebno je prvo da postoji osnovana sumnja i neka od okolnosti *causae arresti*, a za prvi slučaj radi se o opasnosti od bijega. Ustavni sud RH u svojoj odluci U-III/4557/2011 navodi da pojam *opasnost od bijega* ne znači samo opasnost od bijega osobe u inozemstvo, tj. bijega "preko granica Republike Hrvatske", nego i sve oblike skrivanja osobe na području Republike Hrvatske radi izbjegavanja pojavljivanja na sudu. Kao i da je obveza nadležnog suda da u svjetlu osobitih okolnosti svakog konkretnog slučaja procijeni je li pretpostavka iz članka 123. stavka 1. točke 1. ZKP/11. doista i ostvarena, odnosno opstoji li ona i dalje poslije proteka određenog vremena. Odnosno da nadležni sud svaki put iznova, redovito, u zakonskim razdobljima, provodi valjanu i sveobuhvatnu procjenu činjenica i okolnosti konkretnog slučaja, uvažavajući i promjene u osobnoj situaciji osobe koja se nalazi u istražnom zatvoru i promjene koje objektivno nastaju zbog napretka u istrazi, odnosno u kaznenom postupku uz koju je vezan istražni zatvor dotične osobe.²⁶

Drugi fakultativni razlog za određivanje istražnog zatvora odnosi se na tzv. koluzijsku opasnost (lat. *colludere* – šurovati s kim, tajno se dogovarati), a odnosi se na "osobite okolnosti koje upućuju na opasnost da će uništiti, sakriti, izmijeniti ili krivotvoriti dokaze ili tragove važne za kazneni postupak ili da će ometati kazneni postupak utjecajem na svjedoke, vještake, sudionike ili prikrivače" (čl. 123. st. 1. t. 2. ZKP/11.). Prema stajalištima Vrhovnog suda Republike Hrvatske, "opasnost ometanja kaznenog postupka sprečavanjem dokazivanja može se utvrđivati na temelju različitih okolnosti, kao što su npr. činjenica da je jedan od supočinitelja u bijegu, činjenica da je djelo planirano na način da predviđa uništenje dokaza i utjecaj na svjedoka, da počiniteljevo ponašanje pokazuje povećan stupanj opasnosti, da je predmet istrage složen i sl., čije postojanje mora biti

²⁶ Ustavni sud RH je i u odluci broj: U-III-4557/2011 upozorio da "redovni sudovi moraju pri produljenju istražnog zatvora paziti na dinamički pristup koji zahtijeva Europski sud kod procjene "dostatnosti" i "relevantnosti" okolnosti prilikom donošenja (novog) rješenja o produljenju istražnog zatvora te uzeti u obzir naknadno izmijenjene okolnosti (i objektivne i one na strani podnositelja ustavne tužbe) koje su se dogodile u vremenskom razdoblju od donošenja prethodnog rješenja o produljenju istražnog zatvora, odnosno u cjelokupnom vremenskom razdoblju od prvog uhićenja podnositelja ustavne tužbe" (kao i u Odluci Ustavnog suda RH broj: U-III-5141/2011).

valjano obrazloženo u odluci o određivanju odnosno produljenju pritvora" (navedeno u Odluci Ustavnog suda RH broj: U-III-887/2008).

Treća fakultativna okolnost odnosi se na tzv. iteracijsku opasnost (lat. *iter, itineris* - put, tj. opasnost od nastavljanja "kriminalnog puta" kojim se okrivljenik kreće), odnosno gdje osobite okolnosti upućuju na opasnost da će ponoviti kazneno djelo ili da će dovršiti pokušano kazneno djelo, ili da će počiniti teže kazneno djelo za koje je prema zakonu moguće izreći kaznu zatvora od pet godina ili težu kaznu, kojim prijeti (čl. 123. st. 1. t. 3. ZKP/11.).

Sudska praksa za ovu posljednju okolnost, da bi bila opravdana, zahtijeva "dugotrajnost njihovog kriminalnog djelovanja, stupanj njihove organiziranosti i povezanosti, te okolnosti počinjenja kaznenih djela koje upućuju na to da su njihove radnje prethodno morale biti dobro isplanirane."²⁷ Kod procjene opasnosti recidiva, povratništva ta se procjena daje kao prognoza, a ne kao utvrđenje činjenica budućeg ponašanja počinitelja kaznenog djela. Kada se naime, prognoza opasnog ponašanja počinitelja ne bi vezala na (istovrsno) kazneno djelo za koje se vodi kazneni postupak, ne bi se bojazan ponavljanja kaznenog djela mogla smatrati razboritom i predvidivom²⁸.

Četvrta fakultativna okolnost za određivanje istražnog zatvora može se odrediti ako je nužno radi neometanog odvijanja postupka zbog posebno teških okolnosti počinjenja kaznenog djela za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora (čl. 123. st. 1. t. 4. ZKP/11.). Ovaj uvjet određivanja istražnog zatvora temelji se na težini djela, a određena je zbog opasnosti od uznemiravanja javnosti. Navedena osnova koristila se supsidijarno, ako nije bilo drugih pritvorskih osnova (osnova za određivanje istražnog zatvora – nap. a.), ili kumulativno s nekom od njih (Josipović, 2008:934).

Zadnja, **peta fakultativna okolnost** odnosi se na okrivljenika koji uredno pozvan izbjegava doći na raspravu (čl. 123. st. 1. t. 5. ZKP/11.).

Kod određivanja istražnog zatvora postoji i *obligatorni uvjet*, a određen je u odredbi članka 123. stavka 3. ZKP/11. gdje je navedeno da će se pri izricanju presude uvijek odrediti ili produljiti istražni zatvor protiv okrivljenika kojem je izrečena kazna zatvora od pet godina ili teža kazna.

Prema članku 125. stavku 1. ZKP/11. sud će *ukinuti istražni zatvor i okrivljenik će biti pušten na slobodu*:

- 1) čim su prestali razlozi zbog kojih je istražni zatvor određen ili produljen,
- 2) ako daljnji istražni zatvor ne bi bio u razmjeru s težinom počinjenog kaznenog djela,
- 3) ako se ista svrha može ostvariti drugom blažom mjerom,
- 4) kad to prije podizanja optužnice predlaže državni odvjetnik,

²⁷ Okolnosti koje upućuju na postojanje iteracijske opasnosti kod okrivljenika proizlaze iz kriminalne količine ostvarene višemjesečnim bavljenjem inkriminiranom djelatnošću koja ukazuje na viši stupanj kriminalne volje i upornost u postupanju. (Odluka VSRH broj: II Kž 655/10-3.)

²⁸ Odluke VSRH broj: II Kž-688/04., broj: II Kž-706/06., broj: II Kž-1/07., broj: II Kž-616/06., broj: II Kž-666/06., broj: II Kž-661/06., broj: II Kž-668/06., broj: II Kž-677/06., broj: II Kž-691/06., broj: II Kž-108/07., broj: II Kž-471/07.

- 5) ako državni odvjetnik i nakon prethodne obavijesti višem državnom odvjetniku neopravdano u zakonskim rokovima ne poduzima radnje u postupku,
- 6) kad sud izrekne presudu kojom se okrivljenik oslobađa od optužbe ili se optužba odbija ili je okrivljeniku izrečena novčana kazna, uvjetna osuda ili sudska opomena, ili kazna zatvora u trajanju kraćem ili jednakom dotadašnjem trajanju istražnog zatvora,
- 7) kad isteknu rokovi trajanja istražnog zatvora,
- 8) ako je okrivljenik okolnosno i detaljno priznao djelo i krivnju, ili čim budu prikupljeni, odnosno izvedeni dokazi zbog čijeg je osiguranja taj zatvor određen, a najkasnije do završetka rasprave.

U članku 125. stavku 2. ZKP/11. propisana je novina u odnosu na ZKP/98. koja se sastoji u tome da će se "prije ukidanja istražnog zatvora obavijestiti putem policije žrtva kaznenog djela", čime je ovdje, ali i u drugim odredbama ZKP/11. (npr. čl. 43. – 46. i drugi), dan poseban značaj i briga prema žrtvama kaznenih djela.

Istražni zatvor određen rješenjem suca istrage ili vijeća može trajati najdulje mjesec dana od dana oduzimanja slobode, a iz opravdanih razloga sudac istrage na prijedlog državnog odvjetnika može produljiti istražni zatvor i to prvi puta za još najviše dva mjeseca, a zatim, za kaznena djela za koja se vodi redoviti kazneni postupak, ili kad je to propisano posebnim zakonom, za još najviše tri mjeseca (čl. 130. st. 1. i 2. ZKP/11.).

Ukupno trajanje istražnog zatvora do podizanja optužnice, računajući i vrijeme uhićenja i pritvora, ne može prijeći šest mjeseci (čl. 131. st. 4. ZKP/11.); osim ako se ne radi o kaznenim djelima iz Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta²⁹ gdje sveukupni rok trajanja istražnog zatvora do podizanja optužnice, ako je istraga produljena (čl. 230. st. 2. Zakona o kaznenom postupku) može iznositi dvanaest mjeseci (čl. 35. st. 1. ZOUSKOK-a), te ako je u istrazi istražni zatvor produljen prema odredbi članka 35. stavka 1., sveukupni rok trajanja istražnog zatvora iz članka 130. stavka 2. Zakona o kaznenom postupku produžuje se za šest mjeseci (čl. 35. st. 2. ZOUSKOK-a).

Zakonska osnova ZKP/11.	Trajanje istražnog zatvora do presude prvog stupnja
Čl. 133. st. 1. t. 1.	tri mjeseca ako se za kazneno djelo može izreći kazna zatvora do tri godine
Čl. 133. st. 1. t. 2.	šest mjeseci ako se za kazneno djelo može izreći kazna zatvora do pet godina
Čl. 133. st. 1. t. 3.	dvanaest mjeseci ako se za kazneno djelo može izreći kazna zatvora do osam godina
Čl. 133. st. 1. t. 4.	dvije godine ako se za kazneno djelo može izreći kazna zatvora preko osam godina
Čl. 133. st. 1. t. 5.	tri godine ako se za kazneno djelo može izreći kazna dugotrajnog zatvora

Tablica 5: Pregled trajanja istražnog zatvora

²⁹ Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta. (NN 76/09., 116/10., 145/10., 57/11.)

3. ANALIZA MJERE UHIĆENJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

3.1. Uvodne napomene

U ovome dijelu rada učinjena je statistička analiza uhićenih osoba u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 1. rujna 2011. do zaključno 30. lipnja 2012. godine. Podaci koji su korišteni u ovoj statističkoj analizi dobiveni su od Odjela za odnose s javnošću i Odjela za analitiku MUP-a RH. Analiza obuhvaća disperziju uhićenih osoba po policijskim upravama Ministarstva unutarnjih poslova, po mjesecima u promatranom razdoblju kao i rasprostranjenost prema zakonskom opisu kaznenog djela (prema Kaznenom zakonu i posebnom kaznenom zakonodavstvu) u povodu kojeg je primijenjena mjera uhićenja, kao i prema dobi i spolu uhićenika.

3.2. Prikaz brojnosti mjere uhićenja po svim policijskim upravama Ministarstva unutarnjih poslova u Republici Hrvatskoj

U tablici 6 prikupljeni podaci o uhićenim osobama u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 1. rujna 2011. do 30. lipnja 2012. godine razvrstani su prema policijskim upravama Ministarstva unutarnjih poslova.

Policijska uprava	1. 9. 2011. – 30. 6. 2012.	
	Aps.	Rel.
MUP RH	47	0,35
PU zagrebačka	4 907	36,65
PU splitsko-dalmatinska	1 776	13,27
PU primorsko-goranska	925	6,91
PU osječko-baranjska	684	5,11
PU istarska	485	3,62
PU dubrovačko-neretvanska	465	3,47
PU karlovačka	289	2,16
PU sisačko-moslavačka	606	4,53
PU šibensko-kninska	229	1,71
PU vukovarsko-srijemska	490	3,67
PU zadarska	466	3,48
PU bjelovarsko-bilogorska	138	1,03
PU brodsko-posavska	422	3,15
PU koprivničko-križevačka	237	1,77
PU krapinsko-zagorska	334	2,49
PU ličko-senjska	97	0,72
PU međimurska	218	1,63
PU požeško-slavonska	96	0,72
PU varaždinska	333	2,49
PU virovitičko-podravska	143	1,07
Ukupno	13 387	100,00%

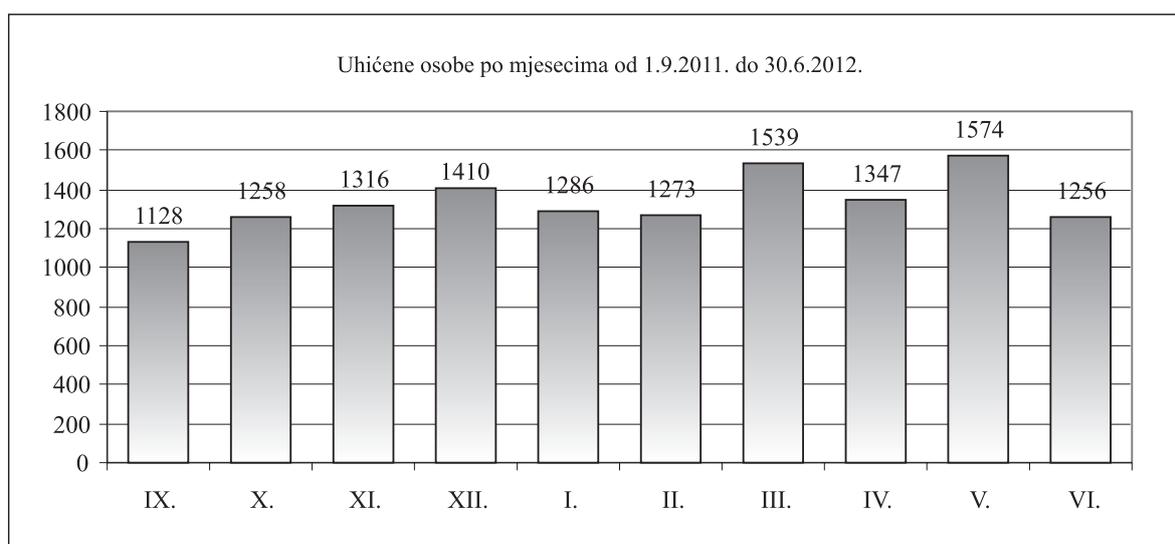
Tablica 6: Broj uhićenih osoba u RH po policijskim upravama u razdoblju od 1. 9. 2011. do 30. 6. 2012. godine

Introspekcijom prikupljenih podataka dolazimo do zaključka kako je najveći broj uhićenja učinjen u Policijskoj upravi zagrebačkoj (4 907 ili 36,65%), zatim u Policijskoj upravi splitsko-dalmatinskoj (1 776 ili 13,27%) te u Primorsko-goranskoj policijskoj upravi (925 ili 6,91%), Policijskoj upravi osječko-baranjskoj (684 ili 5,11%) kao i u Sisačko-moslavačkoj policijskoj upravi (606 ili 4,53%).

Najmanji broj uhićenih osoba zabilježen je u Policijskoj upravi ličko-senjskoj i Policijskoj upravi požeško-slavonskoj (po 97 odnosno 96 uhićenika ili 0,72% od ukupno uhićenih osoba), zatim u Policijskoj upravi bjelovarsko-bilogorskoj (138 ili 1,03%), te u Virovitičko-podravskoj policijskoj upravi (143 ili 1,07%) kao i u Međimurskoj policijskoj upravi (218 ili 1,63%).

Ovakvo stanje disperzije uhićenika po policijskim upravama bilo je i očekivano s obzirom na kategorije policijskih uprava. U prvoj i drugoj kategoriji policijskih uprava imamo najviše primijenjenih mjera uhićenja, njih 65,56%, za razliku od policijskih uprava četvrte kategorije u kojima ukupno imamo najmanji broj uhićenika. Tako na tih devet policijskih uprava četvrte kategorije otpada ukupno 15,07% uhićenika. Ovaj broj uhićenja u svezi je i s opsegom kriminaliteta u svakoj policijskoj upravi.

S obzirom na to da nemamo podatke za dulje vremensko razdoblje, npr. za dvije ili tri godine, nisu se mogli donositi zaključci glede trenda, odnosno dinamike među brojem uhićenih osoba po policijskim upravama. No, prema podacima iz grafikona 1 mogu se donijeti parcijalni zaključci glede trenda uhićenja u odnosu na promatrane mjesece razdoblja od 1. rujna 2011. do 30. lipnja 2012. godine. Tako je broj uhićenja u Republici Hrvatskoj rastao od rujna do prosinca 2011. godine (trend rasta), a u zimskim mjesecima siječnja i veljače 2012. godine taj trend uhićenja pada. U mjesecima ranog proljeća broj uhićenja oscilira tako da u ožujku i svibnju imamo veći broj uhićenja nego u travnju i lipnju 2012. godine. Vjerojatno je na ovakvu rasprostranjenost uhićenja od ožujka do lipnja utjecala i aktivnost djelatnika tijela unutarnjih poslova kao i okolnosti koje su povezane s klimatološkim čimbenicima kriminaliteta.

Grafikon 1: Uhićene osobe po mjesecima u RH u razdoblju od 1. 9. 2011. do 30. 6. 2012. godine

3.3. Struktura učinjenih uhićenja u odnosu prema kaznenim djelima

Podaci iz tablice 7 i grafikona 2 opisuju distribuciju i strukturu učinjenih uhićenja u odnosu prema glavama Kaznenog zakona³⁰ i posebnog kaznenog zakonodavstva te prema odabranim kaznenim djelima iz pojedine glave Kaznenog zakona.

Prema tim podacima najveći broj uhićenja primijenjen je u svezi kaznenih djela protiv imovine (Glava XVII. KZ-a), njih 43,52%. Unutar tog broja uhićenja posebno se ističu kazneno djelo teške krađe (čl. 217. st. 1. KZ-a) sa 16,98% uhićenika od ukupno uhićenih osoba u Republici Hrvatskoj u promatranom razdoblju i kazneno djelo krađe (čl. 216. st. 1. KZ-a) sa 12,02% uhićenika.

Glava KZ-a	Naslov glave Kaznenog zakona i odabranog kaznenog djela u pojedinoj glavi Kaznenog zakona	Broj uhićenih osoba	
		Ukupno	U postotku
X.	Kaznena djela protiv života i tijela	535	4,00
	Ubojstvo (čl. 90. KZ-a)	123	0,92
	Teška tjelesna ozljeda (čl. 99. st. 1. KZ-a)	280	2,09
XI.	Kaznena djela protiv slobode i prava čovjeka i građanina	738	5,51
	Prijetnja (čl. 129. st. 2. KZ-a)	487	3,64
	Prijetnja (čl. 129. st. 3. KZ-a)	104	0,78
XII.	Kaznena djela protiv Republike Hrvatske	1	0,00
XIII.	Kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom	3 321	24,81
	Zlouporaba opojnih droga (čl. 173. st. 1. KZ-a)	2 396	17,90
	Zlouporaba opojnih droga (čl. 173. st. 2. KZ-a)	749	5,59
XIV.	Kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa	208	1,55
	Silovanje (čl. 188. st. 1. KZ-a)	61	0,46
XV.	Kaznena djela protiv časti i ugleda	1	0,00
XVI.	Kaznena djela protiv braka, obitelji i mladeži	331	2,47
	Nasilničko ponašanje u obitelji (čl. 215.a KZ-a)	209	1,56
XVII.	Kaznena djela protiv imovine	5 826	43,52
	Krađa (čl. 216. st. 1. KZ-a)	1 609	12,02
	Teška krađa (čl. 217. st. 1. KZ-a)	2 273	16,98
	Razbojništvo (čl. 218. st. 1. KZ-a)	260	1,94
	Razbojništvo (čl. 218. st. 2. KZ-a)	277	2,07
	Prijevarama (čl. 224. st. 1. KZ-a)	179	1,34
XVIII.	Kaznena djela protiv zdravlja ljudi	2	0,01
XIX.	Kaznena djela protiv okoliša	125	0,93

³⁰ Kazneni zakon – KZ/98. (NN 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 51/01., 105/04., 84/05., 71/06., 110/07., 152/08., 57/11.)

XX.	Kaznena djela protiv opće sigurnosti ljudi i imovine i sigurnosti prometa	187	1,40
	Dovođenje u opasnost života i imovine (čl. 263. st. 1. KZ-a)	80	0,60
XXI.	Kaznena djela protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja	308	2,30
XXII.	Kaznena djela protiv pravosuđa	562	4,20
	Izigravanje zabrana iz sigurnosnih mjera (čl. 308. st. 2. KZ-a)	421	3,14
XXIII.	Kaznena djela protiv vjerodostojnosti isprava	471	3,52
	Krivotvorenje isprava (čl. 311. st. 1. KZ-a)	250	1,87
	Krivotvorenje isprava (čl. 311. st. 2. KZ-a)	199	1,49
XXIV.	Kaznena djela protiv javnog reda	485	3,62
	Napad na službenu osobu (čl. 318. st. 1. KZ-a)	67	0,50
	Nedozvoljeno držanje oružja, eksplozivnih tvari (čl. 335. st. 1. KZ-a)	88	0,66
XXV.	Kaznena djela protiv službene dužnosti	218	1,63
	Zlouporaba položaja i ovlasti (čl. 337. st. 1. KZ-a)	74	0,55
XXVI.	Kaznena djela protiv Oružanih snaga Republike Hrvatske	25	0,19
	Posebno kazneno zakonodavstvo	43	0,32
	UKUPNO	13 387	100,00

Tablica 7: Distribucija ukupno uhićenih osoba u RH u razdoblju od 1. 9. 2011. do 30. 6. 2012. godine prema glavama KZ-a i prema odabranom kaznenom djelu po frekvenciji udjela u ukupnom broju uhićenja

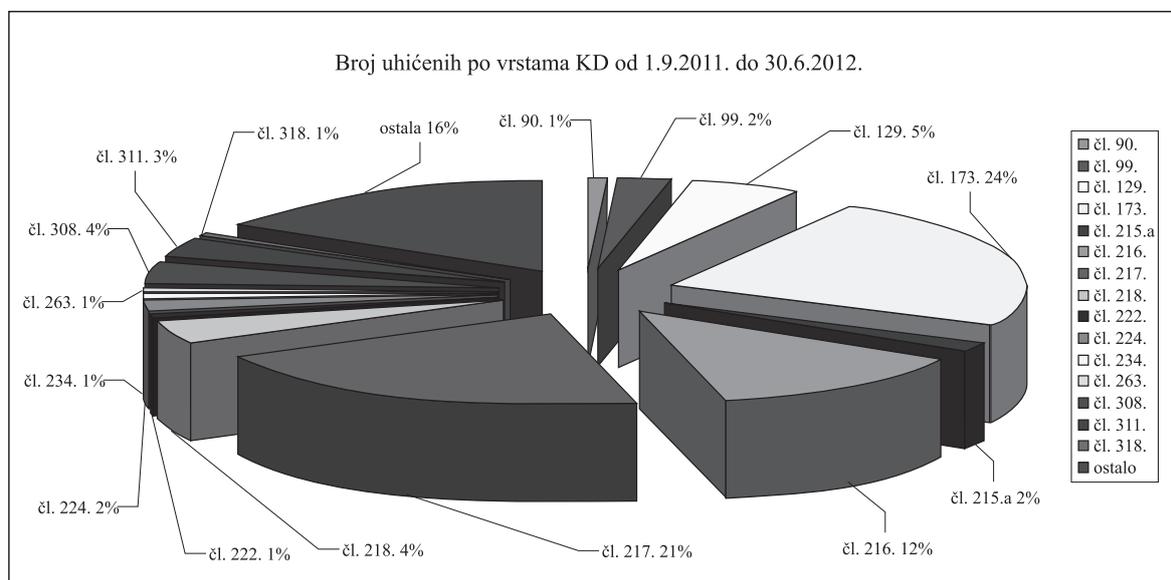
Druga skupina kaznenih djela s najvećim brojem uhićenika su kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom (Glava XIII. KZ-a), njih 24,81%. Među tim kaznenim djelima posebno se ističu kazneno djelo zlouporabe opojne droge iz članka 173. stavka 1. KZ-a sa 17,90% uhićenika i kazneno djelo zlouporabe opojne droge iz članka 173. stavka 2. KZ-a sa 5,59% uhićenika.

Među kaznenim djelima protiv slobode i prava čovjeka i građanina (Glava XI. KZ-a) na koja otpada 5,51% uhićenika, posebno se ističe kazneno djelo prijetnje iz članka 129. stavka 2. KZ-a sa 3,64% uhićenika. Među kaznenim djelima protiv pravosuđa (Glava XXII. KZ-a), sa 4,20% uhićenika, posebno mjesto zauzima kazneno djelo izbjegavanja obveza iz sigurnosnih mjera (čl. 308. st. 2. KZ-a) u povodu kojeg je učinjeno 3,14% uhićenja.

Kod kaznenih djela protiv života i tijela (Glava X. KZ-a), sa 4,00% uhićenika, najveći broj uhićenja učinjen je u povodu kaznenog djela teške tjelesne ozljede iz članka 99. stavka 1. KZ-a, njih 2,09%.

U svezi s kaznenim djelom nasilničkog ponašanja u obitelji prema članku 215.a KZ-a učinjeno je 1,56% uhićenja, što je najveća zastupljenost jednog kaznenog djela glede uhićenja među kaznenim djelima protiv braka, obitelji i mladeži (Glava XVI. KZ-a) glede kojih je učinjeno 2,47% uhićenja.

Najmanji broj uhićenja učinjen je u povodu kaznenih djela protiv Republike Hrvatske (Glava XII. KZ-a) i kaznenih djela protiv časti i ugleda (Glava XV. KZ-a), po jedan za svaku skupinu kaznenih djela, kao i u povodu kaznenih djela protiv zdravlja ljudi (Glava XVIII. KZ-a), ukupno dva uhićenja.

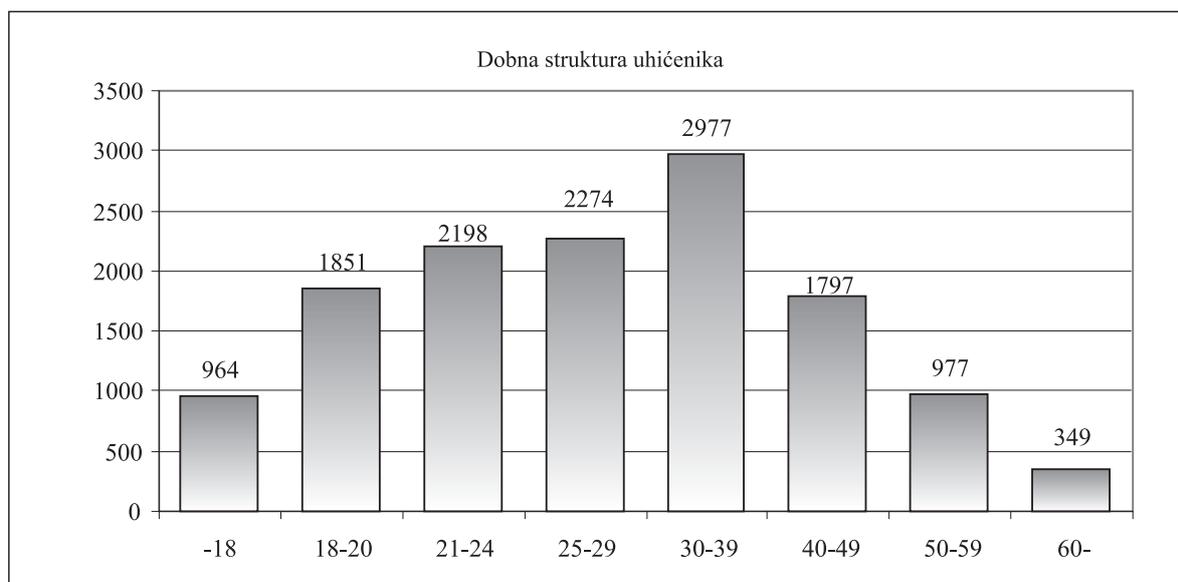
Grafikon 2: Broj uhićenih osoba u RH u promatranom razdoblju od 1. 9. 2011. do 30. 6. 2012. godine u odnosu na njihovu zastupljenost glede kaznenih djela zbog kojih je mjera uhićenja učinjena

Sljedeća skupina kaznenih djela kod kojih je primjena mjere uhićenja mala su kaznena djela protiv Oružanih snaga Republike Hrvatske (Glava XXVI. KZ-a). U povodu ovih kaznenih djela primijenjeno je 25 uhićenja, odnosno bilo je uhićeno 0,19% osoba od ukupno uhićenih osoba u Republici Hrvatskoj u promatranom razdoblju.

3.4. Dobna struktura uhićenika

U grafikonu 3 prikazani su podaci u svezi s dobnom strukturom uhićenih osoba u Republici Hrvatskoj u promatranom razdoblju od 1. rujna 2011. do 30. lipnja 2012. godine. Uočljiv je trend porasta uhićenika s obzirom na dob od maloljetnika do dobne granice od 39 godina života, a potom taj trend uhićenika pada s obzirom prema godinama starosti osumnjičenika. Analizom tih zbirnih podataka možemo zaključiti kako je najzastupljenija dob uhićenika ona starosti od 30 do 39 godina, njih 2 977 ili 22,24%. Za ovu skupinu osumnjičenika još se kaže da se nalaze u razdoblju *zločinačke zrelosti*. Dobna skupina od 25 do 29 godina starosti ili razdoblje *maksimalnog kriminaliteta*³¹ zastupljena je sa 2 274 i 16,99% uhićenika.

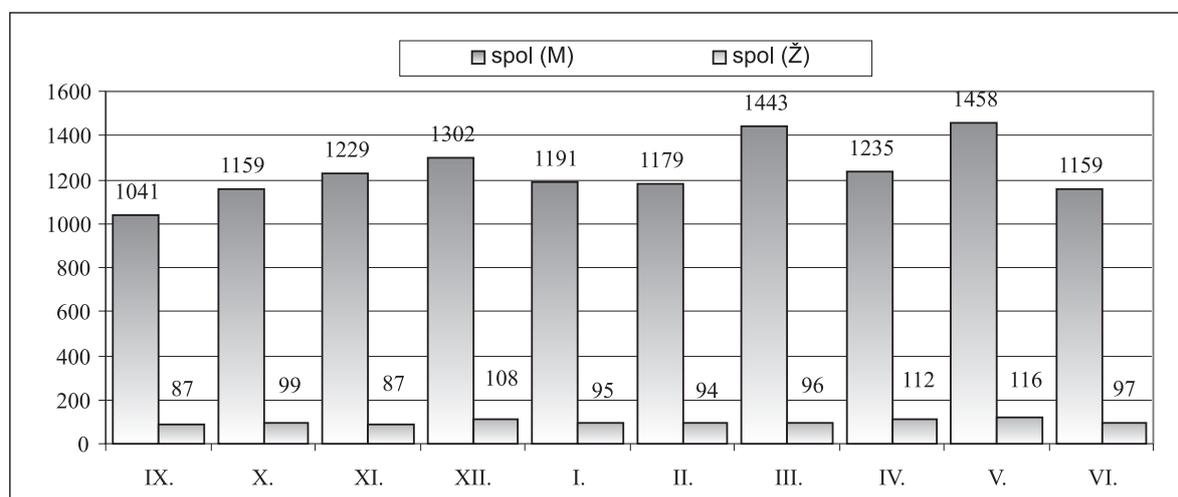
³¹ "Na temelju rezultata brojnih istraživanja provedenih u Švedskoj, Danskoj, Belgiji, Engleskoj, SAD-u i drugim zemljama može se općenito utvrditi da je dobna skupina između dvadeset i dvadeset pet godina života najviše zastupljena kod počinitelja oba spola, pa se stoga često naziva dobnom skupinom '**maksimalnog kriminaliteta**'. Najveći broj delikata, uz konstantno blago opadanje s porastom dobi, čini se uglavnom do trideset pete godine života, nakon čega se opadanje kriminalne aktivnosti pojačava, pa se to životno razdoblje u literaturi naziva razdobljem '**zločinačke zrelosti**.'" (Singer i dr., 2002:140).

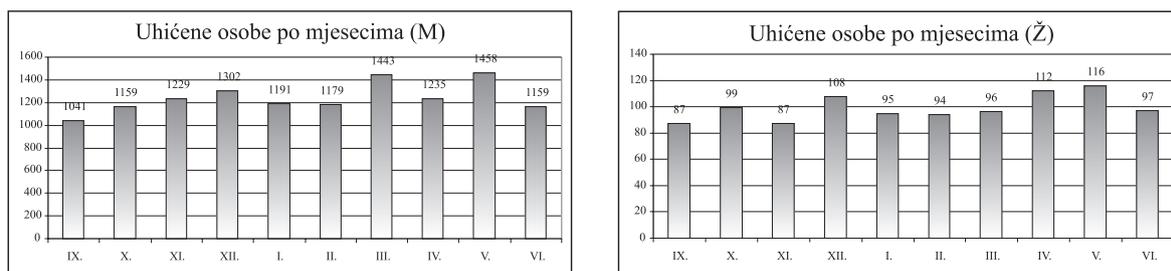
Grafikon 3: Dobna struktura uhićenih osoba u RH u promatranom razdoblju od 1. 9. 2011. do 30. 6. 2012. godine

3.5. Struktura uhićenika prema spolu

U grafikonima 4 – 7 sadržani su podaci o spolu uhićenih osoba iz kojih je vidljivo kako su uhićenici uglavnom muškog spola. Tako 92,6% uhićenika čine muškarci, a 7,4% su uhićenice.

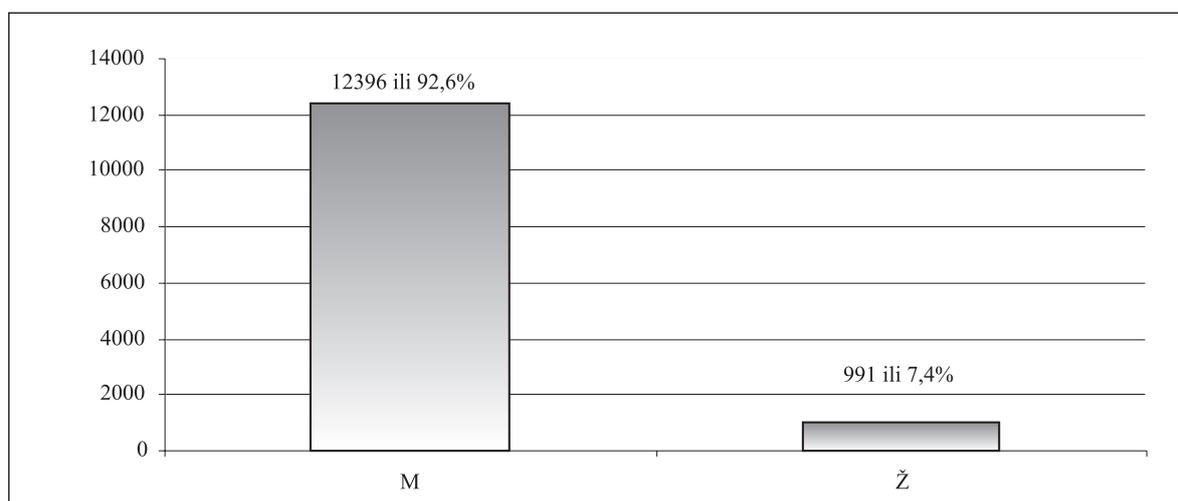
Grafikon 4: Usporedni prikaz strukture uhićenika prema spolu u RH u promatranom razdoblju od 1. 9. 2011. do 30. 6. 2012. godine

Grafikon 5 i 6: Usporedni prikaz uhićenih osoba prema spolu i mjesecu uhićenja u RH u promatranom razdoblju od 1. 9. 2011. do 30. 6. 2012. godine

U grafikonima 5 i 6 prikazan je broj uhićenih osoba prema spolu i mjesecu uhićenja u Republici Hrvatskoj u promatranom razdoblju od 1. rujna 2011. do 30. lipnja 2012. godine. Kod muškaraca je uočljiv trend porasta njihovog uhićenja od rujna do prosinca 2011. godine nakon čega taj trend u zimskim mjesecima siječnja i veljače 2012. godine opada. Broj uhićenja muškaraca u razdoblju od ožujka do lipnja 2012. godine oscilira iako je taj broj uhićenja po pojedinom mjesecu veći nego kod onih zimskih mjeseci, s neznatnim odstupanjem u lipnju 2012.

Kod uhićenih žena trend kretanja po mjesecima razlikuje se od onog kod muškaraca. U razdoblju od rujna do prosinca 2011. godine taj trend oscilira da bi potom pao i zadržao određenu konstantu u mjesecima od siječnja do ožujka 2012. godine. Nakon toga u travnju i svibnju 2012. godine bilježi se uzlazni trend uhićenja što možemo povezati i s počinjenjem kaznenih djela kod kojih samo žena može biti počiniteljica te s njihovim udjelom u počinjenju imovinskih kaznenih djela.

Grafikon 7: Struktura ukupno uhićenih osoba po spolu u RH u promatranom razdoblju od 1. 9. 2011. do 30. 6. 2012. godine

U većini kriminoloških radova kriminalitet žena samo se uzgredno razmatra. To nije rezultat samo predrasuda oko uloge spolova u društvu, već i činjenice da su muškarci u svim zemljopisnim predjelima i svim povijesnim razdobljima počinili daleko više kaznenih djela od žena, a osobito onih s elementima nasilja (Singer i dr., 2002:209). Udio žena u kriminalitetu je stalno u opadanju, prema njemačkim statistikama još prije

sto trideset godina iznosio je oko 20%, a nakon sedamdeset godina prošlog stoljeća se smanjio i iznosi 11%, dok se u našoj državi kreće od 8,5 do 9,9%, (Horvatić, 1998:117).

4. ZAKLJUČAK

Kao što je vidljivo iz rada, u institutima uhićenja, pritvora i istražnog zatvora kao mjerama za osiguranje prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku, došlo je do bitnijih promjena odredbi glede uvjeta za njihovu primjenu, odnosno okolnosti određivanja, rokova trajanja i dr. Također su uvedeni novi instituti kao što je pritvorski nadzornik, odnosno obveze kao što je unos podataka u informacijske baze podataka, određivanje pritvora od strane državnog odvjetnika. Utjecaj presuda Europskog suda za ljudska prava dao je nove smjernice na nacionalno zakonodavstvo kod određivanja navedenih mjera kojima se pojedincu na određeno vrijeme oduzima sloboda bez sudske presude, te predstavljaju posebno osjetljivu mjeru oduzimanja osobne slobode čovjeka.

Promjene koje su učinjene u mjerama za osiguranje prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku ZKP/11., nastale su i zbog promjene modela kaznenog postupka gdje je ukinuta sudska, a uvedena državnoodvjetnička (tužiteljska) istraga, pa je tako državni odvjetnik preuzeo većinu obveza istražnog suca iz ZKP/98.

Kod navedenih mjera javljaju se uvijek dvije tendencije, jedna zahtijeva što veću učinkovitost u otkrivanju i procesuiranju kaznenih djela, a druga traži da se štite i poštuju temeljna prava okrivljenika. Zasigurno je da druga tendencija prednjači na temelju brojnih međunarodnih dokumenata koji su implementirani u nacionalno zakonodavstvo, a policiji i državnom odvjetništvu u odnosu na prijašnja razdoblja su na raspolaganju novi suvremeni alati u obliku najsuvremenije tehnike i posebnih dokaznih radnji u cilju otkrivanja kaznenih djela, a činjenica je da se teži oblici kaznenih djela bez tih mjera ne bi mogli ni otkriti.

Namjera ovoga rada bila je ukazati na značaj navedenih mjera, ali i na okolnost da je prema broju predmeta primjetno više žalbi na pritvor i istražni zatvor, ali i na uhićenje i obavijesni razgovor, i to pred Ustavnim sudom i Europskim sudom za ljudska prava.

LITERATURA

1. Cvitanović, L. (1995). *Policija i krivični postupak, 1984*. Policijska i sigurnost, 4(1-2), 40.-60.
2. Filipović, H. (2010). *Uhićenje kao mjera osiguranja nazočnosti okrivljenika i pokretanja kaznenog postupka*. Policijska i sigurnost, (19)3, 273.-297.
3. Gudjonsson, G., Vlare, I., Rutter, S. (1996). *Psihološke značajke osumnjičenika intervjuiranih u policijskim stanicama*. Izbor članaka iz stranih časopisa, 36(1-2), 63.-68.
4. Horvatić, Ž. (1998). *Osnove kriminologije – Temelji učenja o pojavnim oblicima i uzrocima kažnjivih ponašanja*. Zagreb: MUP RH.
5. Josipović, I. (1993). *Međunarodnopravno određenje prava na slobodu, ustavne odredbe o pravu na slobodu i njihove implikacije na kazneni postupak*. Zakonitost, 47(8-12), 515.-528.
6. Josipović, I. (1998). *Uhićenje i pritvor (Pravo o uhićenju i pritvoru u kaznenom procesnom pravu)*. Zagreb: Targa.

7. Josipović, I. (2008). *Istražni zatvor vs. pritvor: reforma ili restauracija*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 15(2), 915.-938.
8. Krapac, D. (1995). *Engleski kazneni postupak*. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu.
9. Krapac, D. (1995). *Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda i hrvatski kazneni postupak*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 2(1), 3.-40.
10. Krapac, D. (1999). *Pedeseta obljetnica Opće deklaracije o pravima čovjeka: njihovo ostvarivanje u međunarodnom i unutarnjem kaznenom pravu*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 6(1), 3.-36.
11. Krapac, D. (2006). *Zakon o kaznenom postupku i drugi izvori hrvatskog kaznenog postupovnog prava*. VI. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Zagreb: Narodne novine d.d.
12. Krapac, D. (2007). *Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: INSTITUCIJE*. III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Zagreb: Narodne novine d.d.
13. Krapac, D. (2010). *Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: INSTITUCIJE*. IV. izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Zagreb: Narodne novine d.d.
14. Lawrence, C., Mohr, K., Wanda, K. (2005). *Provođenje istražnih radnji u slučaju iznenadne smrti prilikom uhićenja i zadržavanja*. Izbor članaka iz stranih časopisa, 44(1-2), 1.-8.
15. Mittermayer, O. (2008). *Institut zadržavanja – primjena u Istražnom centru Županijskog suda u Zagrebu u 2007. godini*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 15(1), 87.-105.
16. Pavišić, B. (2000). *Kazneni postupak u Republici Hrvatskoj*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 2, 543.-636.
17. Pavišić, B. (2002). *Talijanski kazneni postupak*. Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci – Biblioteka Zavoda za kaznene znanosti Mošćenice.
18. Pavišić, B. (2006). *Kazneno pravo Vijeća Europe*. Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.
19. Schick, J. P. (1994). *Zaštita prava žrtve kaznenog djela naspram okrivljenikovih zaštitnih prava u kaznenom postupku*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 1(1), 379.-393.
20. Singer, M., Kovčo Vukadin, I., Cajner Mraović, I. (2002). *Kriminologija*. Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
21. Smerdel, B., Sokol, S. (2006). *Ustavno pravo*. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu.
22. Šuperina, M., Dujmović, Z. (2011). *Zakon o policijskim poslovima i ovlastima – Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika*. Zagreb: MUP RH.

Summary

Hrvoje Filipović, Marijan Šuperina

The Legal System Development of the Most Severe Security Measures of the Defendant's Presence in Criminal Proceedings and the Statistical Analysis of Arrest Enforcement in the Republic of Croatia

This paper analyses the most severe security measures of the defendant's presence in criminal proceedings according to the Criminal Procedure Act from 2008 with its amendments. These are: arrest, custody and investigative detention. In the analysis of these measures a historical or generic method was used to monitor the development of the legal system of analysed measures. A scientific method of the analysis of legal norm content was used concurrently in order to identify every change or constant in the legal system (for example, conditions for application, duration etc.) of every single measure through the amendments of Criminal Procedure Act (2009 and 2011).

Arrest, custody and investigative detention, as measures which considerably cover and limit guaranteed rights and freedoms of every man, were analysed through legal standards adopted in the Constitution of the Republic of Croatia and European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms as well as legal practice of the Constitutional Court of the Republic of Croatia, the Supreme Court of the Republic of Croatia and European Court of Human Rights.

The paper emphasizes the necessity of complying with the clause "rebus sic stantibus" by which the court and other national authorities (state attorney, police), when making decisions on security measures of the defendant's presence in criminal proceedings, take care ex officio not to apply a more severe measure if the same aim can be achieved by a milder measure. Furthermore, the court and other national authorities are obliged ex officio to abolish the security measures of the defendant in criminal proceedings when conditions for their application cease to exist or to substitute them with milder measures if legal conditions for implementing more severe measures stopped and if there are conditions to achieve the same aim with a milder measure.

In the second part of the paper a statistical analysis of detainees in the Republic of Croatia for the period from 1 September 2011 to 30 June 2012 was made. The analysis includes dispersion of persons arrested in police departments of Ministry of the Interior, month by month in the observed period as well as diffusion of detainees by legal description of the criminal offense (according to Criminal Law and special and special criminal legislature) on the occasion of which the arrest was made, and by the age and gender of the detainees.

Key words: arrest, custody, pre-trial detention, custody officer, police custody unit, Criminal Procedure Act, police officer, police action.